

БИЗ! (Ҳикоя)

Хўш, дунёдаги кучли, бақувват давлатлар нима ҳисобига бойиб, ривожланыпти? Иқтисод ҳисобига дейиши мумкин кўпчилик. Менимча, бу бўлмаган гап. Масалан, бизнинг кўчаларда ётган ахлатларнинг асосий қисми ўша хориждан келган моллар, маҳсулотлар ўралган нарсалар. Яъни сақич, конфет, печенье, чой ўралган жилдлар, кутилар, пиво, сув, шарбат қуйилган банкалар, пластмасса, шиша идишлар ва ҳоказо. Бунинг нимаси иқтисод, нимаси тежам? Бир хўплами ачиган пиво, қолгани кўпикни алюмин банкага қуйишми? Ташиб келишини ўйласангиз, эшагидан тушови қимматга тушади. Пивосини ичиб банкасини ташлаб юборасиз. «Кока-кола», «Фанта» га ўхшаш ичимлик идишлари-чи. Стакан, дастурхон, сочиқлари ҳам бир марталик экан.

Мана, бизда бушаган ўша идишлар неча йилдан бери катта муваффақият билан ишлатилиб келинапти. Кўп ошхоналар столларида пиво банкасининг ярми қирқиб ташлаб чети букиб қўйилган кулдонлар, бир марталик стаканлар арақ, вино қуйиб сотувчиларга роса қўл келмоқда. «Кока-кола», «Фанта»дан бўшаган идишлар, айниқса, эъзозда. Улар сут ва пахта ёғи сотувчиларнинг жуда жонига оро кирди-да. Ёз жазирамасида сафарга чиққанлар ҳам бу идишларни худди чақалоқлардай «боклашка» деб авайлаб, асрашини-ку, айтмаса ҳам бўлади. Автобусда бир шаҳардан иккинчисига етиб боргунингизча «Боклашка қани?», «Боклашкани беривор» деган сўзларни минг марта эшитасиз.

Ана, ўзингиз ўйланг, тежамкор деб кимни айтиш керак? Бизними, уларними?

Ёки «тампекс» деган нарсани ишлаб чиқариш жуда зарурми? Ўша бир марталик дастурхон ташлаб юборилмаса юзта «тампеконинг ўрнини босади.

Уни қарангки, мушуклар учун алоҳида тансиқ овқат эмиш — «Вискис». Итларга алоҳида — оти ёддан чиқди. Уйдаги қолган-қутган овқатларни нима ейди? Бу исрофгарчилик эмасми? Э, дарвоқе, уларда қолган-қутган қаердан бўлсин, уйларида овқат пиширмайди-ку.

Ўша тараққий этган мамлакатлардаги машиналар қабристонини қаранг. Ичида адашиб кетасиз. Бизда-чи, бирорта ташландиқ машинага кўзингиз тушганми? Йўқ. То тўкилиб ғилдирагининг дискасигина қолгунча минамиз машинани.

Ҳе, булар камбағалликдан, дейиши мумкин кимдир. Бекорларни айтибди. Келиб бир тўйларимизни кўрсин, ўша одам. Ўттиз-қирқта бир хил тусдаги «Лимузин»у «Мерс»лар қий-чув, бар-бур кўтариб загсга кетяпти. Машиналардан биттасида зарбоф тўн ва жиғали салла ўраган куёвтўра, маликалардай қимматбаҳо либосга бурканган келинпошшо. Икковлари мағрур, бу нарсалар бор-йўғи ижарага олинганини ўйлашмайди. Келин тез орада шумшайиб юк машинасида онасиникига қайтиш қилиб қолиши мумкинлигини ҳам хаёлига келтирмайди. Учта видеочи уч томондан шиғиллатиб тасвирга туширяпти. Загсдан кейин юз-икки юз кишилик дастурхон. Сўнгра даҳшатли тўй! Қўша-қўша артистлар гуруҳининг айтилганлари айтилмай борганлари билан уришган-талашган. Ундан сўнг чарлар, яъни куда чақириқ. Келин томон куёв томонга юзта тоғорани егуликка тўлдириб олиб бориши керак. Агар тоғоралар яримроқ ёки ичидаги овқати мундайроқ бўлса, тамом, жанжал динамитининг туташади шундан бошланди, деяверинг.

Биз фақат никоҳ тўйини айтдик, холос. Ҳали суннат тўйи, туғилган кун, худойига ўхшаган маъракалар бор.

Бунақа ваҳимани дунёнинг бирор мамлакати тугул, бирорта қабиласида учратиш мумкинми? Асло! Масалан, Францияда тўйни куёв-келиннинг ўн-ўн бешта яқин

ошна-оғайниси билангина ўтказаркан. Бошқа кушниларида ҳам шунақа. Ана уларни камбағал, қашшоқ деса бўлади.

Ёки уларда ишга битта футболка, калта шим ва шиппак кийиб кетаверадилар. Чунки ишлашлари керак. Бизда-чи, тутидай ясан-тусан билан ишхона томон юриш қилинади. Ким ишга, ким ўқишга, ким тўйга кетаётганини аниқлаб бўлмасиз. Шундай тахи бузилмаган хориж кийимларида ва бриллиант, тилла тақинчоқларда қандай ишлаб бўлади, дерсиз. Ишлашмайди-да. Бой одам ишлаб нима қилади.

Рағбликларни ҳақиқий камбағал дейиш мумкин. Бир сенатор сенат мажлисига почаси тиззадан баланд шим — шорт кийиб борибди. Эшитган чиқарсиз — кейин сенат йиғилишига шортда келиш мумкинми, йўқми, деб тоза муҳокама қилишди. Ўша сенаторнинг бошқа тузукроқ шими бўлганда шунчаликка борармиди. Телевизорда битта рағблик вазирни ҳам кўрсатишди. Давлат хизматидан келиб ўзининг шахсий ёнилғи қуйиш станциясидан бензин ташийдиган машинасини миниб бензинга кетяпти. Вазирнинг аҳволи шу бўлгандан кейин қолган халқини қўяверасиз.

Энди Ғарбни Ғарб десангиз, Шарқда ҳам ундан баттар. Мана, Японияни олайлик. Миллионлаб машина чиқариб, ўзлари велосипедда юрибди. Шўрлик хитойлар-чи, энг манаман деган амалдори ҳам велосипед ёки мотоцикл минади. Ҳиндистонликлар-чи, биз киядиган костюм-шим, плаш, пальтолار уёқда турсин, ҳатто калиш кийишга имкони йўқ.

Э, гапираверсак гап кўп, кўмир оз. Шунинг учун қисқа қилиб айтмоқчиманки, энг бойи ҳам, тежамкори ҳам биз, ҳа!

**Ёзувчи Ориф Фармоннинг
“Ёввойи одам” китобидан**